ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»

ВІННИЦЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
кафедра реабілітаційних технологій

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Вінницького
соціально-економічного інституту
Університету «Україна»

_____ Ганна ДАВИДЕНКО
«28» серпня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

ОК 1.11 Філософія
(шифр і назва навчального освітньої компоненти)

освітня програма Фізична терапія, ерготерапія
(назва освітньої програми)

освітнього рівня бакалавр
(назва освітнього рівня)

галузь знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення»
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність І7 Терапія та реабілітація
(шифр і назва спеціальності(тей))

Спеціалізація(ї) І7.01«Фізична терапія»
(назва спеціалізації)

Вид освітнього компонента: обов'язковий

Обсяг, кредитів: 90/3

Форма підсумкового контролю: іспит (електронне тестування, усне опитування).

Вінниця – 2026 рік

Робоча програма освітньої компоненти «Філософія»
(назва освітньої компоненти)
для здобувачів освіти за галуззю знань І «Охорона здоров'я та соціальне забезпечення», спеціальністю І7 Терапія та реабілітація.

«28» 08 2026 року. 58 с.

Розробники:
Давиденко Віталій Володимирович - доктор політичних наук, кандидат філософських наук, професор кафедри бізнесу і права Вінницького соціально-економічного інституту.
Олійник Олеся Михайлівна – старший викладач кафедри бізнесу і права Вінницького соціально-економічного інституту.
(вказати авторів, їхні посади, навчально-виховний підрозділ, кафедру, наукові ступені та вчені звання)

Викладачі:
Давиденко Віталій Володимирович - доктор політичних наук, кандидат філософських наук, професор кафедри бізнесу і права Вінницького соціально-економічного інституту.
Олійник Олеся Михайлівна – старший викладач кафедри бізнесу і права Вінницького соціально-економічного інституту
(вказати всіх викладачів, які працюють за даною програмою, їхні посади, навчально-виховний підрозділ, кафедру, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму освітньої компоненти розглянуто і затверджено на засіданні кафедри реабілітаційних технологій

Протокол від «28» серпня 2026 року №1

Завідувач кафедри
реабілітаційних технологій _____ О.І. Башинська
(підпис) (прізвище та ініціали)

«28» серпня 2026 року

Робочу програму освітньої компоненти погоджено з гарантом освітньо-професійної програми Фізична терапія, ерготерапія
(назва освітньої програми)
«20» серпня 2026 року

Гарант освітньої (професійної/наукової) програми _____ Н.П. Лєсніченко

ПРОЛОНГАЦІЯ
РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Навчальний рік	20__/20__	20__/20__	20___/20___	20___/20___
Дата засідання кафедри				
№ протоколу				
Підпис завідувача кафедри				

Матеріали до курсу розміщено на сайті Інтернет-підтримки освітнього процесу http://vo.ukraine.edu.ua/ за адресою: https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=4132

1. ОПИС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

<table>
<tr><th rowspan="2">Найменування показників</th><th rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній / освітньо-професійний ступінь</th><th colspan="2">Характеристика освітньої компоненти</th></tr>
<tr><th>денна форма здобуття освіти</th><th>заочна форма здобуття освіти</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальний обсяг кредитів – 3 кредити ЄКТС</td><td>Галузь знань
I «Охорона здоров’я та соціальне забезпечення»
(шифр і назва)</td><td colspan="2" rowspan="2">Вид компоненти
обов’язковий
(обов’язкова/вибіркова)</td></tr>
<tr><td>Загальний обсяг годин – 90 годин</td><td>Спеціальність
I7 Терапія та реабілітація
(шифр і назва)</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td rowspan="2">Спеціалізація
I7.01 «Фізична терапія»
(назва)</td><td colspan="2" rowspan="2">Цикл підготовки
загальний
(загальний чи професійний)</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 2</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Індивідуальне науково-дослідне завдання
_____
(назва)</td><td rowspan="4">Мова викладання, навчання та оцінювання:
українська
(назва)</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>3-й</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>5-й</td><td>-</td></tr>
<tr><td rowspan="5">Тижневих годин для денної форми здобуття освіти:
аудиторних – 2
самостійної роботи – 4</td><td rowspan="9">Освітній/освітньо-професійний ступінь:
бакалавр</td><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>16 год</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>14 год</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Частка аудиторних занять становить:
для денної форми здобуття освіти – 50%
для заочної форми здобуття освіти – %</td><td>год</td><td>год</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60 год</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання: год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид семестрового контролю:
Іспит
(електронне тестування, усне опитування)</td></tr>
</table>

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Основною метою є вивчення історії виникнення, становлення та розвитку філософських систем, формування філософського патріотичного світогляду, надання можливостей ознайомитись з класичними та посткласичними проблемами філософського осягнення дійсності і основним категоріальним апаратом сучасної філософської парадигми, допомогти особистості у виробленні світоглядної орієнтації, усвідомлення свого місця та ролі в суспільстві, сенсу соціальної та особистої активності.

Основними завданнями є:

- оволодіння здобувачами освіти базовим понятійним апаратом філософії;
- розвиток практичних навичок рефлексії;
- формування культури мислення, вміння аналізувати інформацію, вибрати в ній головне, суттєве, визначальне;
- розвиток вміння логічного мислення та коректного ведення дискусії;
- формування філософської патріотичної світоглядної орієнтації, усвідомлення свого місця та ролі в суспільстві, сенсу особистої та соціальної активності.

3. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

У результаті вивчення компоненти освітньої програми здобувач освіти повинен

знати: основний зміст, категоріальний апарат і значення філософії; основні періоди розвитку історії світової філософії; час і передумови виникнення філософських парадигм; основних представників історії філософської думки; провідні філософські напрямки, школи та їх вчення;

вміти: розрізняти особливості вчень філософських шкіл і представників філософської думки; аналізувати смисли основних філософських концепцій та тексти європейської та української традицій, спираючись на історію філософських вчень; формувати власну філософську позицію зі світоглядних питань; якісно опрацьовувати вибрані уривки філософських першоджерел.

Компетентності які формує компонента:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 02. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
ЗК 11. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.
ЗК 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
ЗК 14. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК 15. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

СК 04. Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії.
СК 14. Здатність знаходити шляхи постійного покращення якості послуг фізичної терапії та ерготерапії.

Програмні результати навчання:

ПР 08. Діяти згідно з нормативно-правовими вимогами та нормами професійної етики.
ПР 13. Обирати оптимальні форми, методи і прийоми, які б забезпечили шанобливе ставлення до пацієнта/клієнта, його безпеку/захист, комфорт та приватність.
ПР 18. Оцінювати себе критично, засвоювати нову фахову інформацію, поглиблювати знання за допомогою самоосвіти, оцінювати і представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег.

Очікувані результати навчання:

* знати основні етапи розвитку філософської думки, провідні філософські школи, напрями та концепції;
* розуміти основні проблеми філософії, закономірності розвитку природи, суспільства і мислення;
* аналізувати світоглядні, соціальні, політичні, культурні та моральні явища з використанням філософських підходів;
* застосовувати методи критичного, логічного та системного мислення під час вирішення професійних і життєвих завдань;
* аргументовано висловлювати власну позицію, брати участь у дискусіях та вести конструктивний діалог;
* розрізняти основні філософські категорії, поняття, принципи та методи пізнання;
оцінювати інформацію критично, виявляти суперечності, маніпуляції та необґрунтовані судження;
* усвідомлювати значення загальнолюдських цінностей, свободи, відповідальності, справедливості та гідності;
* формувати власний світогляд і здатність до самостійного осмислення суспільних та особистісних проблем;
* використовувати філософські знання для професійного та особистісного розвитку.

4. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

4.1. Анотація освітньої компоненти

Змістовий модуль 1. Генеза філософських систем в історичній цивілізаційній динаміці

Тема 1. Вступ до курсу. Філософія як теоретична основа світогляду

Предмет, завдання, візії та методологія дисципліни, її синергетичний та світоглядний статус. Роль та значення філософії в процесі самопізнання. Співвідношення філософії та світогляду. Світогляд як форма самовизначення людини і як духовно-практичний спосіб освоєння світу. Основні структурні елементи світогляду. Історичні світоглядні системи: космоцентрична, теоцентрична, антропоцентрична. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, філософський, науковий. Філософія – теоретична основа світогляду.

Предмет філософії та коло філософських роздумів. Структура філософського знання.

Філософія як складова частина духовної культури. Співвідношення філософії, науки та релігії. Основні функції філософії.

Тема 2. Антична та східна філософія

Філософія Стародавньої Греції. Характерні риси західної парадигми філософії. Докласичний період: натурфілософія – Мілетська школа, Геракліт, Піфагор. Становлення античної діалектики. Філософські ідеї Емпедокла, Анаксагора, Демокріта. Софісти. Класичний еллінізм: Сократ, Платон, Арістотель. Філософія Платона: теорія ідей, космологія, вчення про душу, теорія ідеальної держави. Логіка і методологія Арістотеля. Вчення про причини та початок буття і знання. Аристотель – засновник формальної логіки. Логіка – наука про правильне мислення. Логіка і мова. Зміст та форма мислення. Основні ознаки правильного мислення: визначеність, послідовність, несуперечність і доказовість.Поняття про логічний закон. Значення основних законів /принципів/ логіки для правильного мислення. Закон тотожності. Закон несуперечності. Закон виключеного третього. Закон достатньої підстави. Дотримання законів логіки – необхідна умова досягнення істини в пізнанні. Використання законів логіки вчителем в навчальному процесі. Методологічна функція основних законів логіки. Поняття про закони і принципи діалектичної логіки.Криза класичної античної філософії. Епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм. Римська класична філософія. Неоплатонізм

Філософія стародавньої Індії. Ортодоксальні та неортодоксальні школи. Буддизм. Філософія стародавнього Китаю. Даосизм та конфуціанство.

Тема 3. Філософія Середньовіччя, Відродження та Просвітництва

Середньовічна західноєвропейська філософія. Характерні риси середньовічної філософії. Період патристики. Августин Блаженний. Схоластика. Полеміка про універсали. Реалізм і номіналізм. Фома Аквінський.

Західноєвропейський Ренесанс. Натурфілософія епохи Відродження. Гуманістичний характер філософії епохи Відродження. Реформація. Філософські погляди М. Кузанського, Дж. Бруно, Н. Коперника. Е. Роттердамський, Т. Мор, Т. Кампанелла, Н. Макіавелі.

Філософія Нового часу. Методологія і гносеологія як пріоритетні напрямки. Проблема методу наукового пізнання.

Філософія емпіризму: Ф. Бекон, Т. Гоббс, Дж. Локк. Філософія раціоналізму: Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Лейбніц. Філософське обґрунтування нової картини світу. Механістичний характер філософії XVIII ст. Кордоцентризм Б. Паскаля. Суб'єктивний ідеалізм Дж. Берклі і Д. Юма.

Основні риси світогляду Відродження. Натурфілософія Відродження та її сучасне значення. Соціально-політичні ідеї Відродження (Н.Макіавеллі, Т.Мор, Т.Кампанелла). Вчення про субстанцію та матерію. Механістична картина світу.

Раціоналізм та механістичний матеріалізм епохи Просвітництва. Просвітницьке трактування людини.

Тема 4. Німецька класична філософія. Сучасна зарубіжна філософія та філософська думка в Україні.

Класична німецька філософія. Історичні передумови формування німецької філософії. Філософські погляди І. Канта. Філософія людського «Я» Й.Г. Фіхте. Ідеалізм Ф.В. Шеллінга. Філософія абсолютної ідеї Г.В.Ф. Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л. Фейербаха.

Марксистська філософія. Спорідненість філософії К. Маркса з поглядами Г.В.Ф. Гегеля та Л. Фейєрбаха. Соціальна теорія К. Маркса. Відчуження і його форми. Комунізм і «казармений комунізм». Творчість Ф. Енгельса. І. Плеханов. Ленінський період розвитку марксистської філософії. Відмінність між філософією та наукою. Класифікація наук. Завдання філософії. Аналіз наукової методології та пошук принципів перевірки знань на істинність. Історія науки та обґрунтування моделей і механізмів розвитку наукового знання. Прагматизм.

Перегляд класичної моделі світорозуміння. Ірраціоналістичне переосмислення класичної моделі світорозуміння А. Шопенгауером. «Філософія життя»: формування нової філософської парадигми (Ф. Ніцше, А. Бергсон).

Специфіка людського буття, його призначення. Свідоме та несвідоме: пошук структури людської психіки. Філософські проблеми психоаналізу. Концепція безсвідомого З. Фрейда. Фрейдомарксизм Е. Фрома. Архетипи: вчення про колективне безсвідоме К.Г. Юнга.

Феноменологічний метод Е. Гусерля. Поняття феномена. Феноменологічна редукція і феноменологічний досвід. Феноменологічна концепція «Я», конституювання іншого «Я». «Життєвий світ» як інтенціональний корелят буття.

Екзистенціалізм. Основна проблематика. С. К'єркегор – засновник екзистенційної філософії. Онтологія М. Хайдегера. «Бунт» і «абсурд» у філософії А. Камю. Вчення про особистість Ж.-П. Сартра. Філософія історії К. Ясперса.

Перегляд класичної моделі світорозуміння. Ірраціоналістичне переосмислення класичної моделі світорозуміння А.Шопенгауером. «Філософія життя»: формування нової філософської парадигми (Ф. Ніцше, А. Бергсон).

Герменевтична методологія пізнання. Історія герменевтики. Поняття герменевтичного кола в історії філософії (Ф. Шлейєрмахер, В. Дільтей, М. Шелер, М. Хайдеггер, Г. Гадамер, К. Апель, П. Рікьор).

Проблема раціональності гуманітарного пізнання. Розуміння як методологічна процедура гуманітарного пізнання. Проблема інтерпретації

культурних феноменів. Явне і неявне знання. Особистісне знання. Проблеми соціального проектування. Зміна світоглядних засад функціонування суспільства. Потоки соціальної інформації і проблема упорядкування поведінкових і пізнавальних характеристик соціальних груп.

Філософія модерну і постмодерну. Постпозитивізм та аналітична філософія. Структуралізм та постструктуралізм. Методи емансипації свідомості: герменевтичне коло Г. Гадамера, деконструкція Ж. Дерріди, негативна діалектика Т. Адорно, епістемологія М. Фуко.

Розвиток української філософії. Характерні риси української ментальності. Філософські роздуми Києво-Руської доби. Філософія XVI-XVIII ст. Г. Сковорода. Філософія XIX-XX ст. П. Юркевич, М. Драгоманов, М. Костомаров, П. Куліш, О. Потебня.

Змістовий модуль 2. Буття світу та людини в ньому

Тема 5. Онтологія. Світ як матеріальна симатеріальна система

Філософський сенс категорії буття. Типи онтології: реалізм, матеріалізм, ідеалізм, монізм, дуалізм, плюралізм. Буття людське та позалюдське. Буття і небуття. Буття і суще. Буття і субстанція. Буття і реальність. Реальність об'єктивна і суб'єктивна.

Матерія як філософська категорія. Історичний розвиток філософських тлумачень матерії. Єдність матерії і руху. Природа як сукупність об'єктивних умов існування людини. Основні форми природного буття. Філософський сенс категорії світ, Проблема єдності та багатомірності світу.

Простір і час як форми існування світу. Субстанційна, релятивна та суб'єктивістська концепції простору і часу. Соціальний простір і час.

Тема 6. Проблема свідомості.

Свідомість як гносеологічний, онтологічний та соціологічний феномен. Природні та соціально-історичні засади свідомості. Свідомість і психіка. Свідомість і самосвідомість (свідомість і особистість). Рефлексивність, свобода та творчість – ознаки свідомої життєдіяльності. Пізнавальна, оцінююча, цілепокладаюча та мотиваційна функції свідомості.

Акт свідомості та предмет свідомості. Інтуїція, уява, творчість. Мислення і мова, мовний символізм буття. Проблема ідеального.

Відмінність індивідуальної свідомості від суспільної. Структура суспільної свідомості. Ментальність.

Тема 7. Гносеологія та епістемологія

Пізнання як вимір людського буття та спосіб самоствердження людини. Теорія пізнання (гносеологія) в системі філософського знання. Основні принципи теорії пізнання. Історичні концепції пізнання. Пізнання як процес цілеспрямованого, соціально-детермінованого відтворення дійсності в свідомості людини. Механізми соціокультурної детермінації пізнавальної діяльності. Суб'єкт та об'єкт пізнання, їх взаємозв'язок.

Чуттєве і раціональне, емпіричне і теоретичне, абстрактне і конкретне в пізнанні. Пізнання і творчість. Логіка наукового дослідження та її етапи (проблема, факт, гіпотеза, концепція, теорія, ідея як форми систематизації знання).

Пізнання і знання. Проблема істини, істина як процес (істина об'єктивна і суб'єктивна, абсолютна і відносна). Знання. Відмінність науки і філософії. Ознаки наукового знання. Наукова раціональність та її типи. Методологія науки.

Тема 8. Антропологія. Природа і людина

Поняття природи. Тлумачення природи в різні історичні епохи. Особливості сучасного ставлення до природи. Відмінність живого і неживого. Теорії походження життя. Структура живої природи. Особливості взаємодії людини і природи. Філософія техніки. Визначення техніки, її достоїнства та недоліки. Біоетика, принципи та рівні. Діяльність та еволюція поглядів Римського клубу. Глобальні проблеми сучасності, їх класифікація. Футурологія, методи прогнозування майбутнього.

Унікальність та універсальність феномену людини в світі. Фактори та рушійні сили антропосоціогенезу. Проблема сутності та існування людини. Природні, соціальні та духовні виміри людського буття. Свобода, творчість, відповідальність як ознаки людського буття.

Особистість як соціокультурна форма індивідуального буття. Історичні типи особистості. Кінечність індивідуального існування людини. Життя і смерть в духовному досвіді людства.

Тема 9. Сучасний VUCA -світ. Українське суспільство. Філософський аналіз суспільства

Соціальна філософія в системі філософського знання. Природа соціально-філософського знання та етапи його історичного розвитку. Специфіка соціального пізнання.

Основні підходи до розуміння суспільства. Натуралістичні концепції суспільства. Концепції соціопсихологічні: теорія соціальної дії (М. Вебер, Т. Парсонс). Теорія предметної дії (К. Маркс).

Праця і виробництво в життєдіяльності людей. Поняття суспільного виробництва. Види суспільного виробництва. Спосіб виробництва. Особливості виробництва в інформаційному суспільстві.

Формаційний та цивілізаційний підходи до аналізу суспільства та їх значення для розвитку соціального пізнання. Єдність та багатоманітність історичного процесу. Проблема побудови теоретичних моделей суспільства. Витлумачення розвитку суспільства як природно-історичного процесу зміни суспільно-економічних формацій (К. Маркс), соціальних систем (Т. Парсонс), стадій економічного росту (У. Ростоу), типів культур (М. Вебер). Проблема первинних і вторинних рівнів суспільного життя. Сфери життєдіяльності суспільства.

Поняття соціальної структури суспільства. Соціальна структура традиційного, індустріального та інформаційного суспільства. Соціальні групи, їх типологія і динаміка їх сучасного розвитку. Класово-групова структура індустріального суспільства. Теорії соціальної стратифікації і соціальної мобільності (П. Сорокін, Т. Парсонс).

Історичний генезис етнічних спільностей: рід, плем'я, народність, нація. Поняття етносу. Раса і етнос. Роль природного фактора в утворенні і розвитку етносу.

Національна психологія. Історичні типи етнічних спільностей людей. Природа сучасних етнічних процесів.

Тема 10. Філософія культури. Філософське підґрунтя української культури. Аксіологія.

Культура як об'єкт філософського аналізу. Культура як спосіб людського буття. Багатомірність культур і цивілізацій. Система культури: принципи, елементи, структура. Людиномірна сутність культури. Культура як інобуття людського духу. Внутрішня культура і культура спілкування. Діалоговий характер культури.

Цінності в системі культури. Цінності як визначальна характеристика людського буття, Людина в системі цінностей. Структура цінностей. Цінності як ядро духовного світу людини. Проблема суб'єктивного вибору. Компоненти ціннісного вибору: переживання, потреби, емоції, віра, воля, ідеал. Цінність буття і життєвий смисл.

Життя – єдиний критерій і умова існування будь-яких інших цінностей. Цінності як чинник спрямованості потреб, інтересів і емоційних переживань. Способи обґрунтування цінностей: релігійно-містичний (одкровення); раціонально-логічний (пояснення й доведення); емоційно-образний; життєво-практичний (особистісний зразок).

Цінності як регулятор поведінки людини: нормотворча природа людських взаємин. Вираження змісту цінностей у формі вимог, принципів і символів. Основні типи цінностей, здатних наповнити смислом індивідуальне людське буття. Цінності творчості. Цінності переживання. Цінності відношення (В. Франкл). Функції цінностей. Цінності та ціннісні орієнтації.

Цінності як регулятор поведінки людини: нормотворча природа людських взаємин. Вираження змісту цінностей у формі вимог, принципів і символів. Основні типи цінностей, здатних наповнити смислом індивідуальне людське буття. Цінності творчості. Цінності переживання. Цінності відношення (В. Франкл). Функції цінностей.

Визначення поняття цінності. Співвідношення понять цінність, потреба, ідеал. Специфічні риси буття цінностей. Класифікація цінностей. Аксіологія. Кант та неокантіанство про проблему цінностей. Ціннісні орієнтації та їх історичні типи. Цінності історії та цінності людського існування. Проблема співвідношення добра і зла в історії.

Освітні компоненти, вивчення яких обов’язково передує цій дисципліні:

Основи навчання, наукового пошуку та академічної доброчесності.

Охорона праці, безпека життєдіяльності та цивільний захист.

Українська мова (за професійним спрямуванням).

Основи національного спротиву.

Інформаційні системи і технології.

Іноземна мова.

Фізична культура (Фізичне виховання. Основи здорового способу життя. Психологія стресу і стресостійкості особистості).

Психологія спілкування.

Інклюзивне суспільство.

Україна в контексті світового розвитку.
Іноземна мова (за професійним спрямуванням).

Міжпредметні зв'язки: Україна в контексті світового розвитку, інклюзивне суспільство, охорона праці, безпека життєдіяльності та цивільний захист, екологія та екологічна етика, психологія спілкування, права людини та верховенство права в сучасних реаліях, політологія.
Освітня компонент інтегрує знання з різних галузей і формує цілісний світогляд майбутнього фахівця.

4.2. Структура освітньої компоненти
4.2.1. Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт														Форми роботи та методи контролю знань
	денна форма							заочна форма							
	Усього	аудиторна					с.р.	Усього	аудиторна					с.р.	
		у тому числі							у тому числі						
		л	сем	пр	лаб	інд			л	сем	пр	лаб	інд		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Модуль 1															
Змістовий модуль 1. Генеза філософських систем в історичній цивілізаційній динаміці															
Тема1. Філософія як теоретична основа світогляду	10	2	-	2	-	-	6								**АР:** опитування **СР:** письмове завдання для самостійного опрацювання, огляд додаткової літератури
Тема 2. Антична та східна філософія	10	2	-	2	-	-	6								**АР:** фронтальне опитування **СР:** письмове завдання для самостійного опрацювання
Тема 3. Філософія Середньовіччя, Відродження та Просвітництва	10	2	-	2	-	-	6								**АР:** опитування **СР:** підготовка доповіді та/або презентації
Тема 4. Німецька класична філософія. Сучасна зарубіжна філософія та філософська думка в Україні.	12	4		2			6								**АР:** опитування **СР:** письмове завдання для самостійного опрацювання, огляд додаткової літератури
Разом за змістовим модулем 1	**42**	**10**	**-**	**8**	**-**	**-**	**24**								
Змістовий модуль 2. Буття світу та людини в ньому															
Тема 5. Онтологія. Світ як матеріальна система	8	1	-	1	-	-	6								**АР:** опитування **СР:** письмове завдання для самост. опрацювання
Тема 6. Проблеми свідомості	7	1	-	-	-	-	6								**АР:** опитування **СР:** письмове завдання для самост. опрацювання
Тема 7. Гносеологія та епістемологія.	8	1	-	1	-	-	6								**АР:** опитування **СР:** письмове завдання для самост. опрацювання
Тема 8. Антропологія. Природа та людина	8	1	-	1	-	-	6								**АР:** робота в командах **СР:** письмове завдання для самост. опрацювання
Тема 9. Сучасний VUCA -світ. Філософський аналіз	9	1	-	2	-	-	6								**АР:** опитування **СР:** письмове завдання для самост. опрацювання

суспільства. Українське суспільство															
Тема 10. Філософія культури. Філософське підгрунтя української культури. Аксіологія.	8	1		1			6								**АР:** фронтальне опитування **СР:** письмове завдання для самостійного опрацювання
Разом за змістовим модулем 2	**48**	**6**	**-**	**6**	**-**	**-**	**36**								
Усього годин	**90**	**16**	**-**	**14**	**-**	**-**	**60**								
ІНДЗ															ІНДЗ: реферат, доповідь, презентація
Усього годин	**90**	**16**	**-**	**14**	**-**	**-**	**60**								

4.2.2. Навчально-методична картка освітньої компоненти «Філософія»
V семестр

Разом: 90 **год**, лекції – 16 год, практичні заняття – 14 год, самостійна робота – 60 год, підсумковий контроль – 2 год.

Модулі	**Змістовий модуль 1**				**Змістовий модуль 2**							
Назва модуля	**Генеза філософських систем в історичній цивілізаційній динаміці**				**Буття світу та людини в ньому**							
Кількість балів за модуль	не більше 24				не більше 36							
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Теми лекцій	**Тема 1.** Філософія як теоретична основа світогляду	**Тема 2.** Антична та східна філософія	**Тема 3.** Філософія Середньовіччя, Відродження та Просвітництва	**Тема 4.** Німецька класична філософія. Сучасна зарубіжна філософія та філософська думка в Україні	**Тема 5.** Онтологія. Світ як матеріальна система	**Тема 6.** Проблеми свідомості	**Тема 7.** Гносеологія та епістемологія.	**Тема 8.** Антропологія. Природа та людина	**Тема 9.** Сучасний VUCA-світ. Філософський аналіз суспільства. Українське суспільство	**Тема 10.** Філософія культури. Філософське підгрунтя української культури. Аксіологія.	–	–

Теми практичних занять	**Тема 1.** Філософія як теоретична основа світогляду **6 балів**	**6 балів Тема 2.** Антична та східна філософія	**6 балів Тема 3.** Філософія Середньовіччя, Відродження та Просвітництва	**Тема 4.** Німецька класична філософія. Сучасна зарубіжна філософія та філософська думка в Україні. **6 балів**	**Тема 5.** Онтологія. Світ як матеріальна система **6 балів**	**Тема 6.** Проблеми свідомості **6 балів**	**6 балів Тема 7.** Гносеологія та епістемологія.	**6 балів Тема 8.** Антропологія. Природа та людина	**Тема 9.** Сучасний VUCA-світ. Філософський аналіз суспільства. Українське суспільство **6 балів**	**Тема 10.** Філософія культури. Філософське підгрунтя української культури. Аксіологія. **6 балів**	–	–
Теми семінарських занять	–	–	–	-	–	–	–	–	–	–	–	-
Теми лабораторних занять	–	–	–	-	–	–	–	–	–	–	–	-
Самостійна робота	**15 балів**											
ІНДЗ	**10 балів**											
у т.ч. додаткові курси за тематикою дисципліни (неформальна освіта)		5 балів за 1 курс, що підтверджено відповідним сертифікатом (загалом не більше 15 балів)										
Види поточного контролю		Модульна контрольна робота (5 балів)										

Підсумковий контроль		Іспит/Не більше 40 балів.

4.3. Форми організації занять

4.3.1. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	–	–

4.3.2. Теми практичних занять

№ з/п	**Змістовий модуль 1. Генеза філософських систем в історичній цивілізаційній динаміці** Назва теми	Кількість годин
1	**Тема1.** Філософія як теоретична основа світогляду	2
2	**Тема 2.** Антична та східна філософія	2
3	**Тема 3.** Філософія Середньовіччя, Відродження та Просвітництва	2
4	**Тема 4.** Німецька класична філософія. Сучасна зарубіжна філософія та філософська думка в Україні.	2
	Всього	**8**

4.3. Теми практичних занять

№ з/п	**Змістовий модуль 2 Буття світу та людини в ньому** Назва теми	Кількість годин
5	**Тема 5.** Онтологія. Світ як матеріальна система	1
6	**Тема 6.** Проблеми свідомості	-
7	**Тема 7.** Гносеологія та епістемологія.	1
8	**Тема 8.** Антропологія. Природа та людина	1
9	**Тема 9.** Сучасний VUCA -світ. Філософський аналіз суспільства. Українське суспільство	2
10	**Тема 10.** Філософія культури. Філософське підгрунтя української культури. Аксіологія.	1
	Всього	**6**

4.3.4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	–	–

Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
54 – 60 та більше	*відмінно*	**5**	**A**	*відмінно*
45 – 53	*добре*	**4**	**BC**	*добре*
36 – 44	*задовільно*	**3**	**DE**	*задовільно*
21 – 35	*незадовільно*	**2**	**FX**	*незадовільно з можливістю повторного складання*
1 – 20		**2**	**F**	*незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни*

4.3.4. Індивідуальна навчально-дослідна робота
(навчальний проєкт)

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДР) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності здобувача освіти, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної освітньої компоненти. Завершується виконання здобувачем освіти ІНДР прилюдним захистом навчального проєкту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи здобувача освіти, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

- ✓ конспект із теми (модуля) за заданим планом (**2 бали**);
- ✓ конспект із теми (модуля) за планом, який здобувач освіти розробив самостійно (**3 бали**);
- ✓ анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, тематичні розвідки (**3 бали**);
- ✓ повідомлення з теми, рекомендованої викладачем (**2 бали**);
- ✓ повідомлення з теми (без рекомендації викладача): сучасні відкриття з теми, аналіз інформації, самостійні дослідження (**3 бали**);
- ✓ дослідження різноманітних питань з тематики освітньої компоненти у вигляді есе (**5 балів**);
- ✓ проходження додаткового(-их) курсу(-ів) (неформальна освіта) з тематики освітньої компоненти (5 балів за один, 10 – за всі);

  дослідження з тематики освітньої компоненти у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **10 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел.

Тематика ІНДЗ

1. Ідея «коперниканського перевороту» в філософії І. Канта та її сучасне значення.
2. Принцип активізму у філософії Г.В. Фіхте.
3. Антропологічні та соціальні ідеї Г.В.Ф. Гегеля.

4. Філософія Л. Фейєрбаха та її вплив на європейську філософію.
5. Вихідні засади некласичної філософії.
6. Концепція переоцінки цінностей у філософії Ф. Ніцше.
7. Ф. Ніцше та ніцшеанці.
8. Персоналізм як напрямок філософії XX ст.
9. Провідні напрями релігійної філософії XX ст.
10. Філософські ідеї українських гуманістів та їх сучасне значення.
11. Філософсько-світоглядні ідеї В.І. Вернадського.
12. Світогляд і філософія як форми людського самовизначення в світі.
13. Особливості історичного зародження філософії. Філософія і міфологія.
14. Роль філософії в індивідуальному розвитку людини.
15. Філософсько-світоглядне бачення проблеми «захід-схід» в її сучасному окресленні.
16. Впливи античної філософії на розвиток української філософської думки та культури.
17. Феномен античної філософії в європейській історії.
18. Життя та філософська діяльність Сократа.
19. Основні причини зміни світоглядних орієнтирів при переході від античності до середньовіччя.
20. Сучасне значення провідних ідей патристики.
21. Провідні ідеї розвиненої схоластики та їх історичне значення.
22. Окресліть провідні ідеї ренесансного гуманізму.
23. Сутність та причини утвердження механістичного світогляду в Європі Нового часу.
24. Антропологічні та соціальні ідеї у філософії Нового часу.
25. Якісні відмінності суспільної історії від природних процесів.
26. Філософія історії про засади історичних процесів.
27. Поняття суб’єкта історії.
28. Роль історичної пам'яті у здійсненні історичного процесу.
29. Поняття соціальних якостей, умови та причини їх виникнення.
30. Системний характер організації суспільного життя.
31. Роль ідеології в суспільному житті.
32. Місце та роль традицій в духовному житті суспільства.
33. Чи існує прогрес в культурі?
34. Діалог культур як суттєва характеристика культурно-історичного процесу.
35. Людські виміри проблеми буття.
36. Сучасна наука про рівні та форми виявлення буття.
37. Сучасна космологія та квантова механіка про світобудову.
38. Проблеми і складнощі наукового вивчення свідомості.
39. Свідомість і самосвідомість.
40. Ідеальне в змісті свідомості.
41. Ієрархічна будова характеристик та проявів людського буття.
42. Проблема людського безсмертя: різні виявлення та аспекти.
43. Людина в пошуках сенсу буття та власного життя.

44. Людське спілкування як екзистенціальне явище.
45. Чи приречена людина на пізнання?
46. Істина та життєва правда.

Додаткові курси в рамках ІНДЗ

1. «Філософія» (Prometheus) — prometheus.org.ua — безкоштовний україномовний курс, що вводить у світ філософських ідей, класичної думки і розвитку критичного мислення.
2. Prometheus Introducing Philosophy — open.edu/openlearn — безкоштовний вступний курс англійською, що знайомить з методами філософського мислення, основними філософськими проблемами та навчальними підходами.
3. The Open University Introduction to Western Philosophy — online.hillsdale.edu — 14 лекцій про класичних західних філософів (Платон, Арістотель, Декарт, Ніцше тощо) і їхні відповіді на фундаментальні питання буття.
4. online.hillsdale.edu Objectivist Thought Leaders Program (Айн Ренд) — aynrandacademy.org — курс в межах програми Центру Айн Ренд в Україні, орієнтований на розуміння ідей об’єктивізму й історії філософської думки.
5. Історія філософії (Leonard Peikoff / Айн Ренд Академія) — aynrandacademy.org — курс про ключові філософські течії різних епох, подані через призму об’єктивістської школи.
6. Ayn Rand Сталий розвиток: нова філософія мислення — prostir.ua через ВУМ online — курс про філософію сталого розвитку, сталого мислення та глобальні цілі розвитку ООН, з акцентом на практичне застосування.
7. Громадський Простір MITx Philosophy Courses — philosophy.mit.edu/mitx — набір філософських курсів від MIT, що охоплюють різні теми філософії з можливістю отримання сертифікатів.
8. MIT Philosophy Philosophy Courses (Harvard / edX) — pll.harvard.edu — добірка філософських курсів англійською, зокрема «Justice Today: Money, Markets, and Morals» і «Justice» — введення в моральну й політичну філософію.
9. Harvard University Free Online Philosophy Courses (Open Culture) — openculture.com — перелік безкоштовних аудіо/відеокурсів з філософії від різних провідних університетів світу, доступних для скачування чи перегляду.
10. Open Culture Онлайн-курси філософії (Культурний Проект) — culturalproject.org — серія філософських відеокурсів та інтенсивів з гуманітарних тем, включно з філософією, логікою і філософським діалогом.

Критерії оцінювання ІНДЗ

(дослідження у вигляді реферату)

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	1 бали
2.	Складання плану реферату	1 бали
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання	3 балів
4.	Дотримання правил реферування наукових публікацій	1 бали
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв’язання проблеми, визначення перспектив дослідження	3 бали
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел, посилання	1 бали
	Разом	**10 балів**

4.3.6. Теми самостійної роботи здобувачів освіти

№ з/п	**Змістовий модуль 1. Генеза філософських систем в історичній цивілізаційній динаміці** Назва теми	Кількість годин
1	**Тема1.** Філософія як теоретична основа світогляду	6
2	**Тема 2.** Антична та східна філософія	6
3	**Тема 3.** Філософія Середньовіччя, Відродження та Просвітництва	6
4	**Тема 4.** Німецька класична філософія. Сучасна зарубіжна філософія та філософська думка в Україні.	6
	Всього	**24**

№ з/п	**Змістовий модуль 2 Буття світу та людини в ньому** Назва теми	Кількість годин
5	**Тема 5.** Онтологія. Світ як матеріальна система	6
6	**Тема 6.** Проблеми свідомості	6
7	**Тема 7.** Гносеологія та епістемологія.	6
8	**Тема 8.** Антропологія. Природа та людина	6
9	**Тема 9.** Сучасний VUCA -світ. Філософський аналіз суспільства. Українське суспільство	6
10	**Тема 10.** Філософія культури. Філософське підгрунтя української культури. Аксіологія.	6
	Всього	**36**

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль 1. Генеза філософських систем в історичній цивілізаційній динаміці V семестр			
Тема1. Філософія як теоретична основа світогляду	Опитування, письмове завдання для самостійного опрацювання, огляд додаткової літератури	6	I-II
Тема 2. Антична та східна філософія	Фронтальне опитування, письмове завдання для самостійного опрацювання	6	II-III
Тема 3. Філософія Середньовіччя, Відродження та Просвітництва	Опитування, підготовка доповіді та/або презентації	6	III-IV
Тема 4. Німецька класична філософія. Сучасна зарубіжна філософія та філософська	Опитування, письмове завдання для самостійного опрацювання, огляд додаткової літератури	6	IV-V

думка в Україні.			
Всього: 24 год.	*Всього: 24 бали*		
Змістовий модуль 2. Буття світу та людини в ньому V семестр			
Тема 5. Онтологія. Світ як матеріальна система	Робота в командах, письмове завдання для самостійного опрацювання	6	V-VI
Тема 6. Проблеми свідомості	Опитування, письмове завдання для самостійного опрацювання	6	VI-VII
Тема 7. Гносеологія та епістемологія.	Опитування, письмове завдання для самостійного опрацювання, огляд додаткової літератури	6	VII-VIII
Тема 8. Антропологія. Природа та людина	Фронтальне опитування, письмове завдання для самостійного опрацювання	6	VIII-IX
Тема 9. Сучасний VUCA -світ. Філософський аналіз суспільства. Українське суспільство	Опитування, підготовка доповіді та/або презентації	6	X-XII
Тема 10. Філософія культури. Філософське підгрунтя української культури. Аксіологія.	Опитування, письмове завдання для самостійного опрацювання, огляд додаткової літератури	6	XIII-XV
Всього: 36 год.	*Всього: 36 балів*		

5.МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. За джерелом інформації:

– *словесні:* лекція (традиційна, проблемна тощо) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація PowerPoint), семінари, пояснення, розповідь, бесіда;

– *наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація;

– *практичні:* вправи.

2. За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів з книгою; виконання індивідуальних навчальних проєктів.

Методи викладання навчального матеріалу визначаються викладачем в залежності від виду занять, змісту теми, цілей і завдань, можливостей студентів та часом, відведеним для вивчення теми.

В ході лекцій використовуються наступні методи:

- пояснювально-ілюстративна лекція включає усний виклад навчального матеріалу з ілюстрацією таблиць, слайдів, роздаткового матеріалу, з використанням ТЗН.

- лекція з елементами бесіди, яка включає усний виклад навчального матеріалу, великого за обсягом, складного за логічною побудовою у якому застосовується питально-відповідальний метод навчання з використанням ілюстративного матеріалу.

- проблемна лекція спрямована на розвиток логічного мислення студентів, коли при читанні лекції перед студентами формулюється проблема для самостійного осмислення того, що далі розкривається викладачем; у ході лекції студентам може видаватися надрукований роздавальний матеріал або здійснюватися показ таблиць, слайдів, які допомагають студентам у вирішенні поставленої проблеми.

В ході практичних занять застосовуються наступні методи:

- практичне заняття організовується у формі доповідей і обговорень. Увага студентів зосереджена висвітленні матеріалу з наданням інформації про нові наукові розробки.

- репродуктивний метод застосовується при проведенні підсумкового заняття з змістового модуля з використанням тестового контролю у ІКЦ.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Під час викладання освітньої компоненти ***Філософія*** застосовуються наступні методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів:

1. Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу – надання нових фактів та самостійний їх пошук створює відчуття збагачення знаннями спонукає студентів до самовдосконалення.

2 Метод опори на життєвий досвід студентів – використання викладачем у навчальному процесі життєвого досвіду студентів – фактів, явищ, які вони спостерігали в житті, або в яких самі брали участь.

3.Метод емоційно-морального стимулювання – включення у зміст навчання моральних ситуацій прикладів з життя.

4.Метод зацікавлення – реалізується за допомогою цікавих прикладів, парадоксальних фактів (цікаві аналогії, проблемні запитання, досліди).

5.Метод емоційного сплеску та заохочення – підтримка, підбадьорювання, заохочення; педагог має демонструвати своє прагнення допомогти студенту, бути впевненим у його силах та здібностях.

6.Метод пізнавальних ігор:

-*ділова гра* – діалог на професійному рівні, в якому відбуваються зіткнення різних думок, пропозицій, і взаємна критика гіпотез. Їх обґрунтування, що призводить до появи нових знань і уявлень;

-*рольова гра* – імпровізоване розігрування заданої ситуації;

- *інтерактивна гра* – метод навчання, заснований на досвіді, отриманому в результаті спеціально організованої соціальної взаємодії учасників з метою зміни індивідуальної моделі поведінки;

- *симуляція* – метод навчання, який моделює обмежені в часі, конкретні життєві ситуації, результат яких залежить від поведінки учасників процесу взаємодії.

5.3. Інклюзивні методи навчання

1. Методи формування свідомості: бесіда, диспут, лекція, приклад, пояснення, переконання.

2. Метод організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості: вправи, привчання, виховні ситуації, приклад.

3. Методи мотивації та стимулювання: вимога, громадська думка. Вважаємо, що неприпустимо застосовувати в інклюзивному вихованні методи емоційного стимулювання – змагання, заохочення, переконання.

4. Метод самовиховання: самопізнання, самооцінювання, саморегуляція.

5. Методи соціально-психологічної допомоги: психологічне консультування, аутотренінг, стимуляційні ігри.

6. Спеціальні методи: патронат, супровід, тренінг, медіація.

7. Спеціальні методи педагогічної корекції, які варто використовувати для цілеспрямованого виправлення поведінки або інших порушень, викликаних спільною причиною. До спеціальних методів корекційної роботи належать: суб'єктивно-прагматичний метод, метод заміщення, метод «вибуху», метод природних наслідків і трудовий метод.

Методика навчання (як система) – організований набір методів, прийомів, засобів і форм навчання, який використовується для досягнення освітніх цілей.

Методика є структурованим застосуванням методів – організоване використання різних методів і прийомів, яке обумовлено специфікою освітнього процесу або діяльності. Вона описує як саме, в якій послідовності і в яких умовах застосовуються певні методи для досягнення результату.

- Методика навчання може включати в себе різні методи, стратегії, підходи, засоби навчання (аудіовізуальні матеріали, інтернет-ресурси, дидактичні ігри тощо) і системи організації роботи (до прикладу: поетапне вивчення лексики, розвиток навичок письмового та усного мовлення).
- Методика викладання навчальної освітньої компоненти — вибір викладачем та застосування методів для ефективного засвоєння матеріалу здобувачами освіти.

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями здоров'я має важливі відмінності, які враховують індивідуальні потреби кожного типу порушень і передбачає модифікацію форм роботи та типів завдань для таких здобувачів освіти.

Кожен тип інвалідності має свої специфічні потреби, і тому підхід до навчання має бути адаптованим, щоб забезпечити максимальну ефективність для здобувачів освіти. Враховуючи різні види порушень (порушення слуху, зору, рухової активності, когнітивні порушення тощо), методика вивчення буде різною. Використання адаптованих технологій, інклюзивних методів та індивідуальних підходів дозволяє забезпечити ефективне навчання для всіх здобувачів освіти, незалежно від типу інвалідності.

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями слуху

Для здобувачів освіти з порушеннями слуху основним викликом є відсутність або обмеження слухового сприйняття, що може ускладнити процес вивчення мови через усне спілкування та аудіоматеріали. Адаптованими методиками є:

Жестова мова: Якщо здобувач освіти має порушення слуху та використовує жестову мову як основний засіб комунікації, то вивчення освітньої компоненти проводиться через переклад на жестову мову (із залученням відповідного спеціаліста чи фрагментів відео із дублюючим перекладом на жестову мову), зокрема для усного компоненту. Програми з навчання для таких здобувачів освіти можуть включати використання перекладачів жестової мови під час лекцій.

Субтитри: Всі відеоматеріали, які використовуються на заняттях (фільми, навчальні відео), мають субтитри, що дозволяє здобувачам освіти з порушеннями слуху ознайомлюватися з мовними структурами та словником.

Адаптовані навчальні матеріали: Використання візуальних методів, таких як ілюстрації, діаграми, картки з лексикою, допомагає краще засвоювати матеріал. Також створюються текстові файли або аудіоматеріали з субтитрами для покращення розуміння контексту.

Практика усного мовлення через письмове спілкування: Оскільки здобувачі освіти не чують мовлення, замість усної практики для такої категорії здобувачів освіти фокусується увага на письмових завданнях, інтерактивних тестах і вправах, що включають роботу з текстами (письмові відповіді, розпізнавання лексики та граматики через текст).

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями зору

У здобувачів освіти з порушеннями зору основною проблемою є труднощі з візуальним сприйняттям інформації, тому методика навчання адаптована до аудіо- та тактильних матеріалів.

Технології для читання з екрану: Використання програм для читання з екрану, таких як JAWS або NVDA, дозволяє здобувачам освіти з порушеннями зору слухати текстовий матеріал. Це забезпечує доступ до електронних підручників, презентацій та інших навчальних ресурсів.

Адаптація навчальних матеріалів: Усі текстові матеріали надаються у форматі для читання з екрану або у шрифті Брайля. Це дає можливість здобувачам освіти не тільки читати, але й активно працювати з навчальними матеріалами.

Озвучення текстів: Використання спеціальних додатків для озвучування текстів або аудіокниг допомагає здобувачам освіти вивчати нові слова та фрази на слух, а також слухати приклади правильного вимовляння.

Аудіовізуальні завдання: Для таких здобувачів освіти використовуються аудіовправи, зокрема з вимови та слухової практики. Це дозволяє розвивати навички аудіювання та вимови, хоча й без візуального сприйняття.

Інтерактивні вправи на слух: Заняття включають завдання, орієнтовані на слухове сприйняття мови (завдання на розпізнавання вимови, на відмінності в інтонації, акценті тощо).

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями опорно-рухового апарату

Здобувачі освіти з порушеннями опорно-рухового апарату, як правило, мають фізичні обмеження, які можуть вплинути на їхню здатність використовувати традиційні навчальні засоби, але їхні когнітивні та мовні навички, як правило, не порушені. З цією метою освітній процес відповідно адаптований для зручності та доступності.

Онлайн-навчання та доступ до цифрових матеріалів: Онлайн платформи дозволяють здобувачам освіти з порушеннями опорно-рухового апарату навчатися без необхідності фізичного перебування в аудиторії, а також допомагають уникнути труднощів із переміщенням.

Інтерфейси з підтримкою доступу: Використання програмного забезпечення та навчальних платформ, що підтримують голосові команди або дають можливість здійснювати навчання за допомогою спеціальних пристроїв для вводу (як-от пристрої для управління комп’ютером через рухи очей чи голови).

Адаптація завдань для письмових відповідей: Враховуючи фізичні обмеження, здобувачі освіти можуть використовувати голосові помічники для виконання завдань або адаптовані клавіатури та інші технології для зручного введення тексту. Також враховується обсяг письмових завдань та швидкість проходження онлайн тестів, написання підсумкових робіт.

Методика навчання для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями

Когнітивні порушення можуть включати труднощі з пам'яттю, увагою, сприйняттям інформації. Здобувачі освіти з такими порушеннями потребують адаптованих методик навчання, щоб забезпечити доступність матеріалу та поступове засвоєння нової інформації.

Розбиття матеріалу на малі блоки: Заняття структуруються (матеріал поділяється на малі частини), що дозволяє легше засвоювати інформацію та допомагає зберігати увагу на кожному етапі навчання.

Часті повторення та практичні вправи: Регулярне повторення пройденого матеріалу, використовуючи ігрові методи чи інші інтерактивні вправи.

Візуальні допоміжні засоби: Використання карток із лексикою, діаграм, малюнків допомагає здобувачам освіти з когнітивними порушеннями краще засвоювати мову.

Мультисенсорні підходи: Для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями використовуються різні сенсорні канали (слух, зір, дотик), щоб стимулювати запам'ятовування та розуміння.

Методика навчання для здобувачів освіти із психічними порушеннями

Психічні порушення можуть включати депресії, тривожні розлади, посттравматичний стресовий синдром тощо, які можуть негативно впливати на здатність до концентрації, мотивацію та емоційний стан під час навчання.

Індивідуальний підхід: здобувачі освіти з психічними порушеннями потребують більш гнучкого підходу, наприклад, менших навантажень, частих перерв або персоналізованих уроків.

Підтримка в навчанні через терапевтичні методи: Залучення психологів або консультантів до освітнього процесу допомагає здобувачам освіти подолати емоційні труднощі.

Створення безпечного та підтримуючого середовища: Створення атмосфери довіри та підтримки, де здобувач освіти може вільно звернутися за допомогою або адаптувати темп навчання до своїх потреб.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Освітній компонент оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з двох модулів.

Результати навчальної діяльності здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною шкалою в кожному семестрі окремо.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки здобувачам освіти, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності здобувачів освіти, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на семінарських, практичних, лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп’ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує здобувач освіти за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	Ставиться за вияв здобувачем освіти повних, систематичних знань із освітньої компоненти, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді здобувача освіти наявні незначні помилки.
«задовільно»	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але здобувач освіти спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	Виставляється здобувачу освіти, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхнева, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться здобувачеві освіти, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу освіти без повторного навчання за програмою відповідної освітньої компоненти.

Загальна оцінка з освітньої компоненти: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		**Оцінка за національною шкалою**		**Оцінка за шкалою ECTS**	
		екзамен	**залік**		
90 – 100	*відмінно*	**5**	*зараховано*	*A*	*відмінно*
82 – 89	*добре*	**4**		**B**	*добре (дуже добре)*
75 – 81	*добре*	**4**		**C**	*добре*
64 – 74	*задовільно*	**3**		**D**	*задовільно*
60 – 63	*задовільно*	**3**		**E**	*задовільно (достатньо)*
35 – 59	*незадовільно*	**2**	*не зараховано*	**FX**	*незадовільно з можливістю повторного складання*
1 – 34	*незадовільно*	**2**		**F**	*незадовільно з обов'язковим повторним вивченням освітньої компоненти*

6.2. Система оцінювання роботи здобувачів освіти упродовж семестру

Вид діяльності здобувача освіти	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1		Модуль 2		Модуль n	
		кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів	кількість одиниць	максимальна кількість балів
І. Обов'язкові							
1.1. Відвідування лекцій	1						
1.2. Відвідування семінарських і практичних занять	1						
1.3. Робота на семінарському і практичному занятті	10						
1.4. Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)	10						
1.5. Виконання завдань для самостійної роботи	10						
1.6. Виконання модульної роботи	25						
1.7. Виконання індивідуальних завдань (ІНДЗ)	10						
Разом		-		-		-	
Максимальна кількість балів за обов'язкові види роботи: 50							
ІІ. Вибіркові							
Виконання завдань для самостійного опрацювання							
2.1. Складання ситуаційних завдань із різних тем курсу	5						
2.2. Огляд літератури з конкретної тематики	5						
2.3. Складання ділової гри з конкретним прикладним матеріалом з будь-якої теми курсу	5						
2.4. Підготовка наукової статті з будь-якої теми курсу	10						
2.5. Участь у науковій студентській конференції	5						
2.6. Дослідження українського чи закордонного досвіду	5						
Разом		-		-		-	
Максимальна кількість балів за вибіркові види роботи: 10							
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 60							

7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Предмет і метод філософії. Особливості філософського пізнання світу.
2. Сутність основного філософського питання.
3. Філософія – теоретична основа світогляду. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний, науковий.
4. Рівні світогляду: світовідчуття, світосприйняття та світорозуміння.
5. Розділи філософії, її методологічний та синергетичний статус.
6. Поняття онтології, її типи: матеріалізм, ідеалізм, монізм, дуалізм, плюралізм.
7. Категорія буття. Форми та рівні буття. Буття і небуття.
8. Поняття субстанції як першооснови світу.
9. Проблема субстанції в античній філософській спадщині.
10. Філософське розуміння та визначення поняття «матерія».
11. Основні етапи формування науково-філософського розуміння поняття «матерія».
12. Філософське розуміння поняття «світ».
13. Рух як посіб існування матерії. Його властивості та основні форми.
14. Простір і час як форми існування матерії. Їхні особливості.
15. Буття матеріальне та ідеальне.
16. Теорії походження свідомості. Відображення. Форми відображення.
17. Свідомість і мислення. Проблема ідеального.
18. Структура свідомості. Проблема несвідомого.
19. Теорія несвідомого З. Фрейда.
20. Свідомість і мова.
21. Суспільна свідомість та її структура.
22. Соціально-практична природа пізнання. Суб’єкт та об’єкт пізнання, їх взаємообумовленість.
23. Гностицизм та агностицизм.
24. Гносеологічні теорії у філософії: емпіризм, сенсуалізм, раціоналізм, інтуїтивізм, скептицизм.
25. Проблема істини в науці та філософії. Критерії істинності.
26. Походження життя та людини. Жива і нежива природа.
27. Людина як індивід, індивідуальність, особистість.
28. Діяльність як спосіб суспільного буття людини. Ознаки діяльності.
29. Смисл життя. Феномен смерті та безсмертя.
30. Метафізика та діалектика як альтернативні способи філософствування.
31. Діалектика як теорія розвитку.
32. Діалектика як метод, система принципів, законів та категорій.
33. Філософський зміст категорій «річ», «властивість», «якість», «кількість», «міра».
34. Закони діалектики.
35. Сутність закону переходу кількісних змін у якісні і навпаки.
36. Поступовість і стрибок як вираження неперервності та перервності у розвитку.

37. Поняття прогресу та регресу у розвитку людства.
38. Форми проявлення закону переходу кількісних змін у якісні й навпаки.
39. Світоглядне значення закону єдності й боротьби протилежностей.
40. Поняття діалектичного протиріччя. Тотожність, відмінність, єдність і боротьба.
41. Сутність закону єдності і боротьби протилежностей.
42. Форми протиріч. Антагоністичні та неантагоністичні.
43. Сутність поняття «розвиток».
44. Зміст категорії «діалектичне заперечення».
45. Сутність закону заперечення заперечення.
46. Проблема циклічності розвитку.
47. Категорії визначеності: одиничне, загальне, особливе.
48. Категорії визначеності: форма, зміст, сутність, явище.
49. Категорії обумовленості: причина і наслідок, випадковість і необхідність.
50. Категорії обумовленості: можливість і дійсність.
51. Категорії цілісності: система, елемент, структура, ціле, частина.
52. Методологія наукового дослідження. Емпіричні та теоретичні методи.
53. Загальнонаукові емпіричні методи пізнання.
54. Загальнонаукові теоретичні методи пізнання.
55. Синергетика, її можливості у розумінні сучасного світу.
56. Феноменологія.
57. Герменевтика та її можливості у пізнанні світу.
58. Поняття соціуму. Основні підходи до розуміння суспільства.
59. Зміст формаційного та цивілізаційного підходів до аналізу суспільства.
60. Індустріальне та постіндустріальне суспільство: специфічні риси та особливості функціонування.
61. Визначення поняття «культура». Ознаки культури.
62. Множинність тлумачень поняття «цивілізація». Співвідношення культури і цивілізації.
63. Аксіологія як розділ філософії.
64. Поняття цінностей, їхня класифікація та місце в житті суспільства.
65. Місце і роль дружби в житті людини.
66. Дружба за назвою і дружба за покликанням. Класифікація видів дружби (друг, товариш, приятель).
67. Моральний кодекс дружби.
68. Любов у світі природи, суспільства і людини.
69. Класифікація видів любові. Теорії і культи любові.
70. Визначення і структурні компоненти щастя.
71. Поняття «громадянське суспільство».
72. Ієрархія цінностей.
73. Історичні типи ціннісних орієнтацій.
74. Філософія техніки та культури.
75. Філософська думка Київської Русі.
76. Вчення про три світи Г. Сковороди.

77. Філософія сродної праці Г. Сковороди.
78. Моральні авторитети України: М. Попович, В. Чорновіл та інші.
79. Релігія у соціокультурному розвитку суспільства.
80. Релігійна карта світу.
81. Релігійна карта України. Проблема міжконфесійних взаємин.
82. Філософія освіти.
83. Філософія історії.
84. Філософія права.
85. Етика як галузь філософії.
86. Поняття моралі та моральності.
87. Естетика та її категорії.
88. Логіка як філософська наука про закони правильного мислення.
89. Закони правильного мислення.
90. Основні логічні форми: поняття, судження, умовивід.

Накопичування рейтингових балів із освітньої компоненти:

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ НА ЕКЗАМЕНІ

Поточне тестування та самостійна робота										**Разом**	**Підсумковий тест (екзамен)**		**Сума**
Змістовний модуль 1				Змістовний модуль 2									
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	не більше 60	не більше 40	не більше 100	100
6	6	6	6	6	6	6	6	6	6				

Оцінка за екзамен: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		**Оцінка за національною шкалою**	**Оцінка за шкалою ECTS**	
36 – 40 та більше	*відмінно*	**5**	**A**	*відмінно*
30 – 35	*добре*	**4**	**BC**	*добре*
24 – 29	*задовільно*	**3**	**DE**	*задовільно*
14 – 23	*незадовільно*	**2**	**FX**	*незадовільно з можливістю повторного складання*
1 – 13		**2**	**F**	*незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни*

Шкала оцінювання результатів навчання:

Оцінка за 100-бальною системою		**Оцінка за національною шкалою**		**Оцінка за шкалою ECTS**	
		екзамен	**залік**		
90 – 100	*відмінно*	**5**	*зараховано*	***A***	*відмінно*
82 – 89	*добре*	**4**		**B**	*добре (дуже добре)*
75 – 81	*добре*	**4**		**C**	*добре*
64 – 74	*задовільно*	**3**		**D**	*задовільно*
60 – 63	*задовільно*	**3**		**E**	*задовільно (достатньо)*

35 – 59	*незадовільно*	**2**	*не зараховано*	**FX**	*незадовільно з можливістю повторного складання*
1 – 34	*незадовільно*	**2**		**F**	*незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни*

БІЛЕТИ ДО ЕКЗАМЕНУ

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
Вінницький соціально-економічний інститут
Кафедра бізнесу і права

Освітній ступінь: бакалавр
Спеціальність: І7 Фізична терапія та реабілітація
Семестр: 5, осінній
Освітній компонент: «Філософія»

БІЛЕТ № 1

1. Вчення про три світи Г. Сковороди.
2. Герменевтика та її можливості у пізнанні світу.
3. Теорії походження свідомості. Відображення. Форми відображення.

Затверджено на засіданні кафедри бізнесу та права
Протокол №1 від «28» серпня 2026 року.

Завідувач кафедри _____ В.В. Давиденко
(підпис)

Екзаменатори _____ В.В. Давиденко, О.М. Олійник
(підпис)

Оцінка за екзамен: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		**Оцінка за національною шкалою**	**Оцінка за шкалою ECTS**	
36 – 40 та більше	*відмінно*	**5**	**A**	*відмінно*
30 – 35	*добре*	**4**	**BC**	*добре*
24 – 29	*задовільно*	**3**	**DE**	*задовільно*
14 – 23	*незадовільно*	**2**	**FX**	*незадовільно з можливістю повторного складання*
1 – 13		**2**	**F**	*незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни*

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчальні посібники з дисципліни.
2. Лекційний матеріал.
3. Методичні розробки до практичних занять.
4. Методичні розробки до виконання самостійної роботи здобувачів освіти.
5. Ілюстративні матеріали.
6. Питання до іспиту.

8.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю

1. Вступ до філософії – базова лекція (українською). Дає уявлення про предмет філософії, її структуру та основні питання.
▶ https://www.youtube.com/watch?v=abcd1234
2. Філософія для початківців: основні ідеї та мислителі. Просте і доступне пояснення ключових понять філософії.
▶ https://www.youtube.com/watch?v=efgh5678
3. Історія філософії: Платон і Арістотель. Розгляд поглядів найвпливовіших античних філософів.
▶ https://www.youtube.com/watch?v=ijkl9101
4. Сучасна філософія та критичне мислення. Як філософія впливає на сучасне суспільство, освіту і науку.
▶ https://www.youtube.com/watch?v=mnop1121
5. Адаптована відеолекція із субтитрами (доступно для осіб з порушеннями слуху). Містить чіткі субтитри та повільне пояснення матеріалу.
▶ https://www.youtube.com/watch?v=qrst3141

Для інклюзивного навчання:

- методики диференційованого підходу до процесу навчання й оцінювання знань, умінь і здібностей студентів з інвалідністю;
- дистанційні програми навчання для студентів із проблемами слуху і порушеннями опорно-рухового апарату.
- спеціалізовані комп’ютерні програми для навчання осіб з інвалідністю;
- забезпечення осіб із проблемами зору спеціальною літературою: книгами, підручниками, навчальними посібниками, журналами, надрукованими шрифтом Брайля та укрупненим шрифтом, і звуковими комп’ютерними програмами;
- наявність аудіовізуальних засобів навчання, спеціальної навчально-методичної літератури в електронному, друкованому, аудіовізуальному форматах для осіб з інвалідністю;

- дидактичні матеріали та засоби навчання осіб з інвалідністю для дистанційної та відкритої форм навчання.

8.2. Глосарій
(термінологічний словник)

Абсолют [лат. *absolutus* – довершений , необмежений] – вічна, незмінна, нескінченна духовна першооснова світу; основна характеристика Бога в середньов. його осмисленні, яка передбачає доведення позитивних якостей Бога до гранично можливого стану повноти та досконалості.

Агностицизм [грец. *agnostos* – недоступний для пізнання] – філос. вчення, яке заперечує можливість пізнання суті речей та закономірностей розвитку дійсності.

Антропосоціогенез – тривалий істор. процес виникнення соц. форми руху матерії, становлення і формування людини і суспільства.

Базис [грец. *basis* – основа] – 1) у марксистській концепції: сукупність виробничих відносин, що складають екон. структуру даного суспільства; 2) головне, на чому будується що-небудь, сутність чого-небудь.

Буття – філос. категорія, яка позначає реальність, що існує об'єктивно, поза і незалежно від свідомості людини.

Відображення – загальна властивість матерії, що полягає у відтворенні ознак, властивостей і відношень об'єкта, що відображається.

Відчуття – відображення у свідомості людини окремих властивостей предметів і явищ, які безпосередньо впливають на органи відчуття.

Властивість – сторона предмета, яка обумовлює його відмінність або подібність з ін. речами.

Гіпотеза [грец. *hypothesis* – підстава, припущення] **–** форма розвитку науки; спосіб пізнавальної діяльності, побудови можливого, проблемного знання, в процесі якого формулюється одна з можливих відповідей на питання, що виникло протягом дослідження.

Гуманізм [лат. *humanus* – людський, людяний] – напрямок сусп. думки, що виник в епоху *Відродження* , згідно з яким людина розглядається як вища цінність, захищається її свобода і всебічний розвиток.

Деїзм [лат. *deis* **–** бог] **–** філос. вчення, згідно з яким Бог є безособова першопричина світу, яка знаходиться поза природою та соціумом і не втручається в їхній розвиток.

Діалектика [грец. *dialektike* – мистецтво вести бесіду] – наука про найзагальніші закони розвитку природи, суспільства та мислення; метод пізнання дійсності в її суперечливості, цілісності, розвитку; процес розвитку чого-небудь у всій різноманітності його форм і у всій його суперечливості.

Дуалізм [лат. *dualis* **–** подвійний] **–** філос. вчення, протилежне монізму, яке виходить з визнання рівноправними, такими, що не зводяться одне до одного, двох субстанцій, начал: духу та матерії, ідеального та матеріального.

Дух [лат. *spiritus* – букв.: подув, подих, запах] – у широкому смислі поняття Д. тотожне ідеальному, свідомості, на відміну від матеріального начала; у вузькому смислі поняття Д. адекватне поняттю мислення.

Елемент [лат. *elementum* – стихія, початкова речовина] – філософ. категорія для позначення частин цілого, які знаходяться між собою у взаємозв'язку.

Емпіризм [грец. *empeiria* – дослід] **–** напрямок у теорії пізнання, який визнає чуттєве дослідження джерелом знання і вважає, що зміст знання може бути представленим або як описання цього дослідження, або зведеним до нього.

Єдине – філософ. поняття, що означає початок неподільності, єдності й цілісності як реально сущого (речі, душі, свідомості, мови, особистості тощо), так і віртуального планів буття (поняття, закону, числа).

Життя – сутнісна ознака біологічної та сусп. форм руху матерії. Найважливішими її властивостями є: подразливість, розвиток, здатність розмножуватися, в основі яких лежать процеси самооновлення, пов'язані з підтриманням живою системою своєї цілісної організації шляхом обміну з навколишнім середовищем речовиною, енергією та інформацією.

Закономірність – більш широке, порівняно із законом, поняття. Якщо закон проявляється суворо в конкретних умовах, то З. проявляється як взаємозв'язок низки законів.

Заперечення – філософ. категорія, яка виражає певний тип відношення між двома послідовними стадіями, станами об'єкта, який розвивається. Це відмирання старого, того, що віджило, не відповідає умовам, які змінились.

Ідеалізм [грец. *idea* **–** поняття] **–** філософ. напрямок, який віддає перевагу у причинно-генетичному відношенні ідеї, духу, свідомості, а не матерії.

Ідеальне [грец. *idea* – ідея, образ] **–** філософ. поняття, що характеризує загальну властивість усіх образів свідомості і полягає у тому, що вони містять інформацію про об'єкти дійсності, але не мають матеріальності ані об'єктів, ані людського мозку.

Ідея [грец. *idea* – ідея, поняття] – уявлення, яке розуміється також як форма духовно-пізнавального відображення певних закономірних зв'язків та відношень зовнішнього світу, спрямована на його перетворення. За своєю логічною будовою І. є формою мислення, різновидом поняття, зміст якого своєрідно поєднує в собі як об'єктивне знання про наявну дійсність, так і суб'єктивну мету, спрямовану на її перетворення.

Існування – поняття, що вживається для характеристики зовнішніх виявів буття, речі або явища. Онтологічно поняття І. протистоїть категорії “сутність ” .

Істина – адекватне відображення об'єкта суб'єктом, який, пізнаючи, відтворює його таким, яким він існує сам по собі, поза і незалежно від людини та її пізнання.

Категорія [грец. *kategoria* – висловлення, ознака, властивість] **–** найзагальніше, основне наукове поняття, що відображає суттєві властивості і відношення предметів та явищ, котрі мають достатньо великий ступінь спільності.

Кількість – така визначеність, у якій виражаються відмінності однояκісних речей або спільність різноякісних речей, явищ.

культура – сукупність осмисленої творчої діяльності людей; багатофункціональна система, що містить різноманітні аспекти людської діяльності. К. – категорія для позначення створеного людьми штучного середовища проживання й самореалізації, яка виступає джерелом регулювання соц. взаємодії.

Логос [грец. *logos* – слово, поняття, розум, закон] – у давньогрец. філософії: загальний закон, основа світу, його порядок і гармонія; в ідеалістичній філософії: духовний першопочаток, світовий розум, абсолютна ідея.

Людина – істота, яка має певні потреби, задовольняє їх у процесі виробництва завдяки спілкуванню й здатності свідомо, цілеспрямовано перетворювати світ і саму себе; вищий ступінь еволюції живих організмів на Землі, суб'єкт сусп.-істор. діяльності і культури.

Матеріалізм [лат. *materialis* – речовий] – філософ. напрямок, протилежний ідеалізму у вирішенні головного питання філософії. М. виходить із первинності матерії і вторинності духовного, ідеального.

Матеріальне – характеристика буття, яка вказує на його об'єктивно-реальне, тобто незалежне від свідомості існування. М. протилежне ідеальному.

Матерія [лат. *materia* – речовина] – філософ. категорія для позначення об'єктивної реальності, всього того в об'єктивній реальності, що впливає тим чи ін. чином на людину, спричиняючи відчуття.

Метафізика [грец. *meta* – після і *physika* – букв.: те, що після фізики] – спосіб мислення і метод пізнання, який розглядає предмети і явища поза їх внутрішнім зв'язком і розвитком, не осягає внутрішні протиріччя як джерело саморуху, а також безперервність і стрибкуватість розвитку в їх органічній єдності.

Метод [грец. *methodos* – шлях дослідження] – спосіб організації практичного і теоретичного освоєння дійсності, зумовлений закономірностями відповідного об'єкта.

Мислення – вища форма активного відображення об'єктивної реальності, яка полягає у цілеспрямованому, опосередкованому і узагальненому пізнанні суб'єктом суттєвих зв'язків і відношень предметів та явищ, у створенні нових ідей, у прогнозуванні явищ та дій.

Міра – певний кількісний інтервал, у межах якого предмет зберігає свою якість. М. – кількісні межі існування предмета.

Монізм [грец. *monos* – один, єдиний] – протилежний дуалізму і плюралізму філософ. принцип пояснення різноманітності світу як прояву єдиного начала – матерії або руху. Матеріалісти началом, основою світу вважають матерію. Ідеалісти єдиним началом усіх явищ вважають дух, ідею тощо.

Наслідок – філософ. категорія для позначення явища, процесу, які обумовлені ін. явищами, процесами.

Необхідність – філософ. категорія, яка відображає внутрішні, стійкі, суттєві зв'язки явищ і визначає їх закономірну зміну і розвиток. Н. існує у природі й

суспільстві у формі об'єктивних законів. Непізнані закони проявляються як “сліпа” необхідність.

Номіналізм [лат. *nomina* – назва, ім'я] – напрямок у середньовічній філософії, який вважає поняття лише іменами. На противагу реалізму, номіналісти стверджували, що реально існують лише окремі речі з їх індивідуальними якостями.

Номос [грец. *nomos* – закон] – в ант. філософії: універсальна, безособова сила, що підпорядковує своїй владі відношення людей і оберігає все краще, найцінніше, що є у людському житті.

Об'єкт [лат. *objectum* – предмет] – те, на що спрямована пізнавальна і перетворювальна діяльність людини (суб'єкта).

Об'єктивна реальність [лат. *objectum* – предмет] – буття поза свідомістю; найзагальніше визначення матеріального світу.

Об'єктивне [лат. *objectum* – предмет] – характеристика природної і соц. дійсності як такої, що існує поза і незалежно від свідомості суб'єкта.

Пантеїзм [грец. *pan* – все і *theos* – бог] – філософ. вчення, яке ототожнює Бога та світ. П. існував у двох формах: натуралістичний П., який наділяв природу якостями живого, божественними властивостями і розчиняв Бога у природі, та містичний П. – все у Богові, тобто розчиняв природу у Богові.

Патристика [грец. *pater* – батько] – сукупність теологічних, філософ. і соц.-політ. доктрин христ. богословів II-VIII ст.

Пізнання – вища форма відображення об'єктивної дійсності; процес збагачення людини новим знанням; сусп.-істор. процес творчої діяльності людей, який формує їх знання на основі яких виникають цілі й мотиви людських дій.

Позитивне право – діюча система правових норм, відносин і присуджень.

Поняття – форма мислення, у якій виражаються властивості, зв'язки і сторони предмета, що повторюються.

Правова інтерсуб'єктивність – відмінна риса сучасних концепцій природного права; спосіб осмислення права, згідно з яким зміст права виводиться із взаємодії правосуб'єктів.

Правова реальність – поняття для позначення особливого автономного світу права з його законами, логікою функціонування та розвитку, “базисними конструкціями”, а також способом їхнього зв'язку в одне ціле.

Правовий об'єктивізм – спосіб осмислення права, що вбачає джерела права в об'єктивному світі, у соц. реальності.

Правовий позитивізм – спосіб осмислення права, що зводить багатогранну правову реальність до позитивного права; ґрунтується на емпіричному пізнанні права, стверджує відносність правових норм і цінностей, ціннісну нейтральність права і вважає право похідним лише від волі держави.

Правовий суб'єктивізм – спосіб осмислення права, згідно з яким зміст права вбачається у свідомості суб'єкта, ідеї права.

Практика [грец. *praktikos* – діяльний] – матеріальна, чуттєво-предметна, цілеспрямована діяльність людини, основний зміст якої полягає в освоєнні і

перетворенні природних і соц. об'єктів. П. складає всезагальну основу, рушійну силу розвитку людського суспільства і пізнання.

Природно-правове мислення – одна з ключових парадигм філософ.-правового і юрид. мислення, що спирається на ідею універсальних ціннісних принципів, здатних бути мірилом справедливості законоположень, встановлених державою.

Причина – філософ. категорія для позначення явища, процесу, які обумовлюють, викликають ін. явище, процес.

Простір – одна з основних об'єктивних форм існування матерії. Поняття П. характеризує розташування матеріальних об'єктів один відносно ін., виражає протяжність тіл, їх співіснування.

Протилежність – одночасно існуючі у предметах і явищах сторони або тенденції, притаманні об'єкту як системі, які взаємно передбачають і в той же час виключають, заперечують одна одну.

Протиріччя – активне взаємовідношення, взаємодія протилежностей, їх єдність і протидія.

Раціоналізм [лат. *ratio* – розум] – 1) напрямок у теорії пізнання, який визнає розум основою пізнання і поведінки людей; 2) філософ. напрямок, згідно з яким основним джерелом та критерієм достовірності знань є розум.

Реалізм середньовічний – напрямок у середньов. філософії, який стверджував, що загальні поняття мають реальне існування і передують існуванню одиничних речей.

Релятивізм [лат. *relativus* – відносний] – заперечення існування об'єктивного змісту знання, впевненість в існування тільки відносних істин.

Рефлексія [лат. *reflexio* – звернення назад] – унікальна здатність людської свідомості (і думки) у процесі сприйняття дійсності сприймати і себе саму; внаслідок цього людська свідомість постає водночас і як самосвідомість, як думка про думку, як знання про саме знання.

Розвиток – 1) вищий тип руху, при якому відбувається незворотна, спрямована, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів від одного якісного стану до ін.

Рух – спосіб існування матерії, її всезагальний атрибут. Р. – будь-яка зміна у природі і суспільстві. Матерія без Р. не існує, оскільки не існує і Р. без матерії.

Свідомість – одне з основних понять філософії, психології і соціології, яке означає вищий рівень відображення об'єктивної дійсності, притаманний лише людині. С. – продукт сусп.-істор. розвитку, функціональна властивість мозку, ідеальне відображення дійсності, регулятор цілеспрямованої діяльності людини.

Світогляд – сукупність поглядів, оцінок, принципів, що визначають найзагальніше бачення, розуміння світу, місця у ньому людини, її істор. походження і призначення.

Сенсуалізм [лат. *sensus* – почуття] – філософ. вчення, яке визнає відчуття єдиним джерелом достовірних знань; напрямок у теорії пізнання, згідно з яким чуттєвість є головною формою достовірного пізнання.

Система – філософ. категорія для позначення цілісної сукупності елементів, у якій усі елементи настільки щільно пов'язані між собою, що виступають щодо навколишніх умов та ін. систем як єдине ціле.

Структура – філософ. категорія для позначення відносно стійких зв'язків елементів цілого, система відношень елементів у межах даного цілого.

Суб'єкт [лат. *subjectus* – той, що знаходиться знизу, лежить в основі] – активно діючий, такий, що володіє свідомістю та волею, індивід або соц. група.

Субстанція [лат. *substantia* – сутність] – одне з центральних понять новоєвроп. філософії, яке означає таку основу світу, яка охоплює та пронизує собою всі форми та явища дійсності, є самодостатньою і не потребує для свого буття ніяких ін. джерел або причин; першооснова, сутність всіх речей і явищ, причина самої себе.

Суспільна свідомість – філософ. категорія, яка відображає духовну сторону життя суспільства, систему ідей, теорій, поглядів, почуттів, настроїв, які стихійно виробляються соц. групами, класами, націями під впливом їх повсякденного життя.

Суспільне буття – філософ. категорія, яка відображає матеріальну сторону життя суспільства, систему матеріальних відносин, що визначають в результаті суспільну свідомість.

Суспільство – відокремлена від природи частина матеріального світу, яка являє собою форму життєдіяльності людей, що істор. розвивається.

Сутність – філософ. категорія, яка виражає внутрішні, глибинні зв'язки, становить основу предмета.

Схоластика [грец. *scholastikos* – шкільний, вчений] – 1) середньов. реліг. філософія, що з'єднує теолого-догматичні передумови з раціоналістичною методикою й інтересом до формально-логічних проблем; 2) формальні знання, відірвані від життя та практики.

Теїзм [грец. *theos* – бог] – реліг. концепція, що виходить з існування особистісного, зовнішнього щодо світу Бога, який створив світ і керує ним.

Теологія [грец. *theos* – Бог і *logos* – поняття] – богослов'я, теоретична складова реліг. віровчення, покликана узгоджувати між собою основні догми релігії та пояснювати їх.

Тотожність – відношення речі самої до себе та до ін. речей, сторонами якого є подібні властивості, сили, тенденції.

Трансцендентальний [лат. *transcendo* – що виходить за межі] – здобутий не з зовнішнього досвіду, а споконвічно властивий людському розуму, людській свідомості.

Трансцендентний [лат. *transcendens* – той, що виходить за межі] – потойбічний, надчутливий, метафізичний; протилежний іманентному.

Уявлення – відтворення у свідомості чуттєво-наглядного образу предмета чи явища об'єктивної реальності, які у даний момент не сприймаються, але сприймалися раніше.

Феномен [грец. *phainomenon* – те, що являється] – 1) у матеріалістичній філософії: те саме, що і явище; в ідеалістичній філософії: суб'єктивний зміст

нашої свідомості, що не відображає об'єктивну дійсність; 2) рідкісне, незвичайне явище або видатна, виключна в якому-небудь відношенні людина.
Філософія [грец. *philosophia* від *phileo* – любов і *sophia* – мудрість] – система ідей, поглядів на світ і на місце в ньому людини; наука про найзагальніші закони розвитку природи, суспільства і мислення.
Філософія права – філософ. вчення про право, яке відповідає на питання, що виникають у правовій сфері методом філософії; комплексна, суміжна дисципліна, що знаходиться на стику філософії і юриспруденції.
Форма [лат. *forma* – зовнішній вигляд] – філософ. категорія, яка позначає спосіб зовнішнього прояву змісту, а також спосіб зв'язку елементів змісту.
Цивілізація [лат. *civilis* – громадський] – 1) рівень сусп. розвитку, матеріальної і духовної культури; 2) сучасна світова культура; 3) у культурно-істор. періодизації, прийнятій у науці XVIII-XIX ст.: третій ступінь сусп. розвитку, наступний за варварством (перший ступінь – дикість) (введений *Л . Морганом , Ф . Енгельсом*).
Ціле – філософ. категорія для позначення предмета, який складений із часток.
Цілісність – внутрішня єдність об'єкта, віддиференційованість його від навколишнього середовища, а також сам об'єкт, що має такі властивості.
Цінність – поняття, яке вказує на людське, соц. і культурне значення певних явищ дійсності; соц. схвалені більшістю людей уявлення про те, що таке добро, справедливість, патріотизм, романтична любов, дружба тощо.
Час – одна із основних об'єктивних форм існування матеріальної реальності, яка характеризує тривалість існування процесів і явищ, послідовність зміни станів у розвитку всіх матеріальних систем.
Чуттєве пізнання – безпосереднє відображення у свідомості людини зовнішніх сторін, властивостей предметів і явищ об'єктивного світу за допомогою органів відчуття.
Явище – філософ. категорія для позначення у предметі, процесі того, що безпосередньо виявляється, постає перед нами. Являє собою зовнішню більш змінну і рухливу сторону предмета, процесу.
Якість – 1) об'єктивна і всезагальна характеристика об'єктів, що проявляється у сукупності їх властивостей; 2) як філософ. категорія, поряд з категорією *кількість* , відображає важливу сторону об'єктивної дійсності.

8.3. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.
2. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text
3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19.
5. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19.
6. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19.
7. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 2778-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17.
8. Загальна декларація прав людини : прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
10. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Пакт Організації Об'єднаних Націй від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

Підручники та навчальні посібники:

1. Алексюк І. А. Філософія мови: традиція аналітичної філософії : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 319 с.
2. Баранник М. В. Лекції з філософії : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2022. 166 с.
3. Бліхар В. С., Цимбалюк М. М., Гайворонюк Н. В. та ін. Філософія : підручник. 2-ге вид., перероб. та допов. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
4. Борінштейн Є. Р., Аксьонова В. І., Атаманюк З. М. та ін. Філософія : підручник / редкол. Є. Р. Борінштейн та ін. Одеса : Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2021. 504 с.
5. Владленова І. В., Годзь Н. Б., Городиська О. М. та ін. Філософія : навч.-метод. посіб. з курсу «Філософія» для студентів усіх спец. і форм

навчання / за ред. О. М. Городиської, О. О. Дольської. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2024. 199 с.
6. Ворбертон Н. Коротка історія філософії / пер. з англ. А. Марховської. Київ : Наш формат, 2023. 224 с.
7. Гальченко М. С., Ільїн В. В., Скринник З. Е. Чого не знає ніхто, окрім філософів. Я розповім тобі… : навч. посіб. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2024. 300 с.
8. Гнатюк Я. С. Логічна техніка аналітичної філософії : навч. посіб. Київ : Кондор, 2024. 244 с.
9. Гончаров Г. М., Червона С. П. Етика та естетика : навч. посіб. Харків : Панов А. М., 2021. 184 с.
10. Гончарук-Чолач Т. В., Гурик М. І., Джугла Н. В. Філософія : навч. посіб. Тернопіль : ЗУНУ : Університетська думка, 2024. 359 с.
11. Гула Р. В. Філософські проблеми наукового пізнання : навч.-метод. посіб. Харків : ХНУПС, 2021. 228 с.
12. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія : підручник. 4-те вид., перероб. Харків : Право, 2023. 424 с.
13. Деркач В. Історія філософії: стародавність, середньовіччя та відродження : навч. посіб. Тернопіль : Терно-граф, 2023. 215 с.
14. Дзьобань О. П. Філософія науки : підручник. Київ ; Одеса : Фенікс, 2024. 516 с.
15. Дольська О. О., Гончаренко О. В., Городиська О. М. Освітньо-педагогічні напрями в сучасній західноєвропейській філософії : навч.-метод. посіб. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2023. 225 с.
16. Ємельяненко Г. Д., Абизова Л. В., Радзієвська О. В. Стратегії розвитку філософії освіти і науки у XXI столітті : навч. посіб. Слов'янськ, 2024. 280 с.
17. Карівець І. В., Поцелуйко А. О. Курс загальної філософії: від ідей до проблем : навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Карівця. Львів : Новий Світ-2000, 2024. 309 с.
18. Коваль Р. Філософія сили. Київ : Markobook, 2023. 144 с.
19. Культетко В. П. Філософія : навч. посіб. Київ : НУБіП України, 2024. 162 с.
20. Лаппо В. В. Філософія : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., перероб. та допов. Івано-Франківськ : НАІР, 2022. 360 с.
21. Литвинчук О. В., Муляр В. І. Філософія : навч. посіб. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с.
22. Лузан А. Вступ до філософії : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 136 с.
23. Лісовський П. М. Філософія фундаментальних знань: війна у мирі та мир у війні : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2023.
24. Марущак О. В. Основи філософських знань : курс лекцій. Миколаїв : МНАУ, 2021. 144 с.
25. Мельник В. П. Філософія науки: знання, техніка, людина. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2024. 604 с.

26. Мозговий Л. Філософія. Кредитно-модульний курс. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 456 с.
27. Муляр В. І. Філософія : навч.-метод. посіб. Житомир : Поліський національний університет, 2024. 176 с.
28. Петрук Н. К., Гапченко О. В. Філософія науки : навч. посіб. Хмельницький : ХНУ, 2025. 266 с.
29. Петрушенко В. Л. Філософія : підручник. Львів : ПП «Магнолія 2006», 2025. 504 с.
30. Петрушенко В. Л. Філософія релігії : навч. посіб. Львів : Град Лева, 2023. 375 с.
31. Рижак Л. В. Філософія : підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 648 с.
32. Рижак Л. В. Філософія як рефлексія духу : хрестоматія. 3-тє вид., перероб. і допов. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. 532 с.
33. Романова А. С., Коваль І. М. Філософія права: визначники у термінах та сентенціях : навч. посіб. Львів : Растр-7, 2022. 153 с.
34. Сіверс В. А. Філософія творчості : підручник. Київ : НАКККіМ, 2023. 291 с.
35. Синиця А. С. Вступ до філософії штучного інтелекту : підручник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 292 с.
36. Скринник М. А., Рижак Л. В., Фльорко Л. Я., Скринник З. Е. Предмет та призначення філософії у смислотворенні людського буття : підручник / за наук. ред. М. А. Скринника, Л. В. Рижак. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2025. 653 с.
37. Тараронєв Я. В. та ін. Філософські проблеми сучасного наукового пізнання : підручник для студентів-магістрів усіх спеціальностей і форм навчання. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2023. 349 с.
38. Тімченко О. П., Козій І. В., Пігош М. А., Шевчук А. В. Філософія : навч. посіб. Львів : Вид-во ЛТЕУ, 2022. 256 с.
39. Утюж І. Г., Денисенко В. В. Філософія : навч. посіб. для семінар. занять та сам. роботи студ. 1-го курсу мед. ф-ту. Запоріжжя : ЗДМФУ, 2025. 166 с.

Статті викладача та здобувачів освіти

1. Мохнатюк В.Р. Олійник О.М. Бондарчук В.В. Філософські основи конституціоналізму: інтеграція теорії держави і права та філософії права в контексті розвитку сучасної правової системи. Право і суспільство. Науковий журнал. № 2. 2025 р. С. 32-38. (фахове видання) http://pravoisuspilstvo.org.ua/index.php/archiv?id=191
2. Олійник О.М., Шевчук Я.О. Дискурс права в сучасній філософії: основні напрями та концепції. Юридичний науковий електронний журнал. №6. 25.06.2024. С. 414-416. (фахове видання). http://lsej.org.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=175

3. Олійник О.М., Помазанов М.О. Соціальна інклюзія національних меншин та мігрантів: виклики мультикультуралізму в сучасному правовому полі. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: X Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2025 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.233-239.
4. Олійник О.М., Платонова Г.В. Соціальна реабілітація ветеранів війни з інвалідністю: міжнародний досвід та українські реалії. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: X Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2025 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.239-245.
5. Сімяник К.В., Олійник О.М. Вплив політичних рішень на інклюзивне середовище. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: X Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2025 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.251-255.
6. Олійник О.М. Правові аспекти вирішення екологічних проблем у сучасному світі. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: IX Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2024 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С. 72-77.
7. Безносюк А.М., Олійник О.М. Правові гарантії доступу до медичних послуг для осіб з інвалідністю Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: IX Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2024 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С. 136-140.
8. Буткалюк Г.В.., Олійник О.М. Правові аспекти використання технологій у підвищенні інклюзивності середовища: можливості та обмеження. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: IX Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2024 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С. 140-145.
9. Буткалюк Г.В.., Олійник О.М. Роль правового регулювання у підтримці психосоціального здоров’я осіб з інвалідністю. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: IX Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2024 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С. 145-149.
10. Безносюк А.М., Олійник О.М. Правові механізми створення доступної інформаційної середи для осіб з різними типами обмежених можливостей. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: IX Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2024 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С. 149-154.
11. Мисак О.І., Олійник О.М. Законодавчі засади створення доступного середовища для осіб з інвалідністю: кращі практики та прогалини у світовому досвіді. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: IX Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2024 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С. 154-159.
12. Мохнатюк В.Р., Олійник О.М.Роль міжнародних та національних систем права у захисті прав осіб з інвалідністю. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: IX Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2024 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С. 159-164.

13. Олійник О.М. Використання інтерактивних методик навчання суспільних дисциплін для студентів з особливими освітніми потребами. Збірник матеріалів, що містить програму обласного методичного об'єднання, тези доповідей викладачів, які популяризують власний педагогічний досвід роботи, тези доповідей учасників семінару - практикуму з підвищення кваліфікації «Напрями підвищення ефективності занять із суспільних дисциплін», який проходив 14 листопада 2023 року в ВСП «Могилів-Подільський технолого-економічний фаховий коледж ВНАУ».С.23-37. https://classroom.google.com/c/NDUxNTc1ODQ1NTYy
14. Олійник О.М. Застосування дистанційної платформи Moodle при викладанні суспільних дисциплін /Олійник О.М.//. Матеріали IV Всеукраїнської науково-методичної конференції "Сучасні педагогічні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців у закладах фахової передвищої освіти: досвід, проблеми, перспективи. м. Вінниця. 21.04.2023. С. 165-168.
15. Качан К.О., Олійник О.М. Соціальна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями /Качан К.О., Олійник О.М.//. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: VIII Всеукраїнська науково-практична конференція (30 березня 2023 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.51-55.
16. Коновалюк Ю.В., Олійник О.М. Рашизм – геноцид українського народу/Коновалюк Ю.В., Олійник О.М.//. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: VIII Всеукраїнська науково-практична конференція (30 березня 2023 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.164-168.
17. Сауляк А.І., Олійник О.М. Військові злочини та правопорушення. /Сауляк А.І., Олійник О.М.//. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: VIII Всеукраїнська науково-практична конференція (30 березня 2023 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.173-177.
18. Варавіна Т.В., Олійник О.М. Окремі питання правового регулювання соціального захисту громадян похилого віку /Варавіна Т.В., Олійник О.М.//. Збірник наукових праць за матеріалами VII Науково-практичної конференції Права людини: Історія та сучасність. м.Київ, 08 грудня 2023 р. С. 19-22.
19. Мариніч М.С., Олійник О.М. Документальна фіксація та спогади очевидців щодо Голодомору на Поділлі 1932-1933 рр. /Мариніч М.С., Олійник О.М.//. Збірник матеріалів семінару Редакційно-видавничого центру КЗВО "Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського. 27.02.2023. м.Бар. С.
20. Миченко А.Р., Олійник О.М. Історичні факти щодо Голодомору 1932-1933 рр. як геноциду Уураїнського народу /Миченко А.Р., Олійник О.М.//. Збірник матеріалів семінару Редакційно-видавничого центру КЗВО "Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського. 27.02.2023. м.Бар.
21. Селедцова О.А., Олійник О.М. Голодомор: походження терміну, жорстокі рішення влади та спогади очевидців /Селедцова О.А., Олійник

О.М.//. Збірник матеріалів семінару Редакційно-видавничого центру КЗВО "Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського. 27.02.2023. м.Бар.
22. Мацієнко А.Ю., Олійник О.М., Фомічов Д.Я. Поняття, причини та наслідки Голодомору 1932-1933 рр. як геноциду Українського народу/Мацієнко А.Ю., Олійник О.М., Фомічов Д.Я.//. Збірник матеріалів семінару в Редакційно-видавничому центрі КЗВО "Барський гуманітарно-педагогічний коледж ім. М. Грушевського. 27.02.2023. м.Бар.
23. Іванюта О.І., Давиденко В.В. Проблеми забезпечення балансу між правом на приватність та національною безпекою в умовах гібридних загроз. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: X Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2025 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.34-40.
24. Мудрий А.М., Давиденко В.В. Доктрина прав людини четвертого покоління: теоретичне обґрунтування та проблеми нормативного закріплення. Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: X Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2025 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.50-56.
25. Давиденко В.В., Шевченко В.С. Реабілітаційна психологія в системі комплексної допомоги особам з набутою інвалідністю внаслідок бойових дій: національний та міжнародний досвід.Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: X Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2025 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.218-224.
26. Давиденко В.В. Теоретико-методичні засади управління діловою кар`єрою персоналу на підприємстві. Подільський науковий вісник. 2023. № 2 (26). С. 18-22.
27. Давиденко В.В. Види та напрямки соціального захисту населення в Україні. Подільський науковий вісник. 2024. № 1 (29). С. 112-117.
28. Давиденко В.В. Особливості функціонування системи соціального захисту населення. Подільський науковий вісник. 2024. № 2 (30). С. 143-148.
29. Shpak Y., Davydenko V., Pasichnyk V., Zhukovska V., Ivanyuta V.Analysis and priorities of state regulation of the labor market in crisis conditions: Análisis y prioridades de la regulación estatal del mercado laboral en condiciones de crisis. Cuestiones Políticas. №41(77).P.703-713.2023.
DOI:https://doi.org/10.46398/cuestpol.4177.46 (Web of Science).
30. Давиденко В.В. Роль правової освіти у формуванні свідомого громадянина та забезпеченні його прав і свобод Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: IX Всеукраїнська науково-практична конференція (27 березня 2024 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.26-31.
31. Давиденко В.В. Аналіз процесу політичних реформ, їх мети та вплив на суспільство та політичну систему /Давиденко В.В.//.Захист прав і свобод громадян у світлі вимог Конституції України: VIII Всеукраїнська науково-практична конференція (30 березня 2023 р., м. Вінниця) : збірник матеріалів. С.41-46.

32. Таланчук П.М., Корсак К.В., Давиденко Г.В., Давиденко В.В., Калакура Я.С. Стан і перспективи формування в Україні гуманітарної сфери XXI століття з врахуванням неусвідомлених світових явищ / Таланчук П.М., Корсак К.В., Давиденко Г.В., Давиденко В.В., Калакура Я.С.//. Наукове періодичне видання ГРААЛЬ НАУКИ 11 (Грудень, 2021) за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції «Modern science: concepts, theories and methods of basic and applied research», що проводилася 24 грудня 2021 року ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія). С.443-463.

8.4. Інтернет-ресурси:

(нормативна база, джерела Інтернет, адреси бібліотек тощо)

1. https://www.filosof.com.ua/ – Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України.
2. http://history.org.ua/uk – Інститут історії України НАН України.
3. http://ipiend.gov.ua/ – Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України.
4. https://www.istpravda.com.ua/– Історична правда.
5. http://www.memory./ gov.ua/ –Український інститут національної пам'яті. URL :
6. http://www.gntb.n-t.org – Державна науково-технічна бібліотека України.
7. http://www.rada.kiev.ua – Бібліотека Верховної Ради України.
8. http://www.ukma.kiev.ua – Наукова бібліотека Національно університету «Києво-Могилянська академія».
9. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського.

8.5. Сертифікаційні програми (електронні курси)

1. Філософія. Наказ про сертифікацію ЕНК № 2026/83 від «20» липня 2026 року. Автори ЕНК: Давиденко Віталій Володимирович, професор кафедри бізнесу і права, Олійник Олеся Михайлівна, старший викладач кафедри бізнесу і права.
Навчально-виховний підрозділ: Вінницький соціально-економічний інститут.
https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=4132
2. «Філософія» (Prometheus) — prometheus.org.ua — безкоштовний україномовний курс, що вводить у світ філософських ідей, класичної думки і розвитку критичного мислення.

3. Prometheus Introducing Philosophy — open.edu/openlearn — безкоштовний вступний курс англійською, що знайомить з методами філософського мислення, основними філософськими проблемами та навчальними підходами.
4.The Open University Introduction to Western Philosophy — online.hillsdale.edu — 14 лекцій про класичних західних філософів (Платон, Арістотель, Декарт, Ніцше тощо) і їхні відповіді на фундаментальні питання буття.
5. online.hillsdale.edu Objectivist Thought Leaders Program (Айн Ренд) — aynrandacademy.org — курс в межах програми Центру Айн Ренд в Україні, орієнтований на розуміння ідей об'єктивізму й історії філософської думки.
6. Історія філософії (Leonard Peikoff / Айн Ренд Академія) — aynrandacademy.org — курс про ключові філософські течії різних епох, подані через призму об'єктивістської школи.
7. Ayn Rand Сталий розвиток: нова філософія мислення — prostir.ua через ВУМ online — курс про філософію сталого розвитку, сталого мислення та глобальні цілі розвитку ООН, з акцентом на практичне застосування.
8. Громадський Простір MITx Philosophy Courses — philosophy.mit.edu/mitx — набір філософських курсів від MIT, що охоплюють різні теми філософії з можливістю отримання сертифікатів.
9. MIT Philosophy Philosophy Courses (Harvard / edX) — pll.harvard.edu — добірка філософських курсів англійською, зокрема «Justice Today: Money, Markets, and Morals» і «Justice» — введення в моральну й політичну філософію.
10. Harvard University Free Online Philosophy Courses (Open Culture) — openculture.com — перелік безкоштовних аудіо/відеокурсів з філософії від різних провідних університетів світу, доступних для скачування чи перегляду.
11. Open Culture Онлайн-курси філософії (Культурний Проект) — culturalproject.org — серія філософських відеокурсів та інтенсивів з гуманітарних тем, включно з філософією, логікою і філософським діалогом.

8.6. Фахові періодичні видання України з освітньої компоненти

1. Філософська думка (Philosophical Thought). Провідний науково-теоретичний часопис Інституту філософії НАН України. Висвітлює фундаментальні та прикладні філософські дослідження.
https://dumka.philosophy.ua
2. Bulletin of Taras Shevchenko National University. Philosophy. Рецензований журнал відкритого доступу. Публікує статті з сучасної філософії, етики, антропології.
https://bulletinphilosophy-knu.kyiv.ua
3. Sententiae. Історико-філософський журнал, присвячений дослідженням філософської спадщини та її інтерпретації сьогодні.
https://www.pdcnet.org/sententiae
4. Вісник Львівського університету. Серія «Філософські науки». Академічне видання, яке охоплює питання онтології, гносеології, етики, естетики.

https://fs-visnyk.lnu.lviv.ua

5. SKHID. Журнал з гуманітарних і соціальних наук, включає філософію, культурологію, соціальні теорії.
https://skhid.kubg.edu.ua

6. Multiversum. Філософський альманах, орієнтований на сучасні проблеми глобалізації, науки, культури.
https://multiversum.com.ua

7. Kyiv-Mohyla Humanities Journal. Міжнародний гуманітарний журнал, який публікує дослідження з філософії, історії, культури.
https://kmhj.ukma.edu.ua

8.7. Універсальні та спеціалізовані інформаційні системи і програмні продукти для опанування освітньої компоненти

Програмне забезпечення	**Призначення**	**Умови використання (вільний доступ в Інтернеті, згідно договору, придбані ліцензії тощо)**
Moodle	Дистанційне навчання, доступ до лекцій, тестів та матеріалів дисципліни	Вільний доступ через навчальний заклад / Інтернет
Google Scholar	Пошук наукових публікацій, статей, монографій, аналітичних матеріалів	Вільний доступ в Інтернеті
Microsoft Office (Word, PowerPoint, Excel)	Створення конспектів, презентацій, таблиць та схем для аналізу правових джерел	Придбані ліцензії / доступ через навчальний заклад
Zotero / Mendeley	Управління бібліографією та посиланнями, підготовка наукових робіт	Вільний доступ в Інтернеті
Legislation.ua	Доступ до нормативно-правових актів, кодексів та законодавчих документів	Вільний доступ в Інтернеті
HeinOnline	Цифрова бібліотека юридичних журналів, міжнародних договорів та правових документів	Згідно договору / доступ через навчальний заклад
Наукова електронна бібліотека України (НБУВ eLIB)	Доступ до наукових публікацій	Вільний доступ в Інтернеті / через навчальний заклад
JSTOR	База даних міжнародних наукових журналів та публікацій	Згідно договору / доступ через навчальний заклад

9. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Форми занять	**Наявне матеріально-технічне забезпечення**	**Необхідне[1] матеріально-технічне забезпечення**
Лекція	Власний або кафедральний ноутбук	Проєктор, приміщення з доступом до Інтернету
Практичне заняття	наочні та роздаткові матеріали, переносна дошка з відривними листами паперу	спеціалізований кабінет № 304

[1] Потрібно вказати особливе матеріально-технічне забезпечення освітньої компоненти, яке потрібне для проведення занять (ТЗН, спеціальний кабінет і т.п.)